YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

14 päivänä lokakuuta 2008 *

Asiassa C-353/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Amtsgericht Flensburg (Saksa) on esittänyt 16.8.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 28.8.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa, jonka ovat panneet vireille

Stefan Grunkin ja

Dorothee Regina Paul,

Leonhard Matthias Grunkin-Paulin ja

Standesamt Niebüllin

osallistuessa asian käsittelyyn,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann (esittelevä tuomari), C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ja M. Ilešič sekä tuomarit G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J. Klučka, U. Lõhmus, E. Levits ja C. Toader,

julkisasiamies: E. Sharpston,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.12.2007 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Grunkin,

– Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma ja J. Kemper,

– Belgian hallitus, asiamiehenään L. Van den Broeck,

– Kreikan hallitus, asiamiehinään E.-M. Mamouna, G. Skiani ja O. Patsopoulou,

– Espanjan hallitus, asiamiehinään M. Sampol Pucurull ja J. Rodríguez Cárcamo,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja J.-C. Niollet,

– Liettuan hallitus, asiamiehenään D. Kriaučiūnas,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehenään H. G. Sevenster,

– Puolan hallitus, asiamiehenään E. Ośniecka-Tamecka,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään D. Maidani, S. Gruenheid ja W. Bogensberger,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.4.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 12 ja EY 18 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Grunkin ja Paul sekä Standesamt Niebüll (Niebüllin väestörekisteritoimisto) ja jossa on kysymys siitä, että viimeksi mainittu kieltäytyi tunnustamasta Grunkinin ja Paulin pojan Leonhard Matthiasin sukunimeä sellaisena kuin se oli määräytynyt ja rekisteröity Tanskassa ja merkitsemästä sitä kyseisessä virastossa heidän osaltaan pidettävään perherekisteriin.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen yksityisoikeus

3 Saksan siviililain täytäntöönpanosta annetun lain (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, jäljempänä EGBGB) 10 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Henkilön nimen määräytymiseen sovelletaan sen valtion lakia, jonka kansalainen tämä henkilö on.”

Yksityisoikeus

4 Lapsen, jonka vanhemmilla on eri sukunimet, sukunimen määräytymisen osalta Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 1617 §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Jos vanhemmilla ei ole avioliiton perusteella yhteistä sukunimeä ja jos he ovat kummatkin lapsen huoltajia, heidän on valittava väestörekisterinpitäjälle tehtävällä

ilmoituksella joko isän tai äidin ilmoitushetken sukunimi, joka annetaan lapsen sukunimeksi syntymähetkellä. – –

(2) Jos vanhemmat eivät ole tehneet tätä ilmoitusta kuukauden kuluessa lapsen syntymästä, Familiengericht [perheasiain tuomioistuin] siirtää oikeuden määrätä lapsen sukunimestä toiselle vanhemmalle. Tällöin sovelletaan vastaavasti 1 momenttia. Tuomioistuin voi asettaa kyseiselle vanhemmalle määräajan tämän oikeuden käyttämiselle. Jos oikeutta määrätä lapsen sukunimestä ei ole käytetty määräajassa, lapselle annetaan sen vanhemman sukunimi, jolle tämä oikeus oli siirretty.

(3) Silloin kun lapsi on syntynyt Saksan alueen ulkopuolella, tuomioistuin siirtää oikeuden määrätä lapsen sukunimestä 2 momentin mukaisesti vain, jos jompikumpi vanhempi tai lapsi sitä pyytää tai jos on välttämätöntä merkitä lapsen sukunimi saksalaiseen väestörekisteriin tai saksalaiseen henkilöllisyystodistukseen.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

5 Lapsi Leonhard Matthias Grunkin-Paul syntyi 27.6.1998 Tanskassa Paulille ja Grunkinille, jotka olivat tuolloin naimisissa ja jotka ovat molemmat Saksan kansalaisia. Myös lapsi on Saksan kansalainen, ja hän on asunut syntymästään lähtien Tanskassa.

6 Toimivaltaisen Tanskan viranomaisen antaman nimitodistuksen (navnebevis) mukaan lapsi sai Tanskan lainsäädännön mukaisesti sukunimen Grunkin-Paul, joka merkittiin myös hänen tanskalaiseen syntymätodistukseensa.

7 Saksan väestörekisteriviranomaiset kieltäytyivät tunnustamasta lapsen nimeä sellaisena kuin se oli määräytynyt Tanskassa, koska EGBGB:n 10 §:n mukaan henkilön sukunimen määräytymiseen sovelletaan sen valtion lainsäädäntöä, jonka kansalainen hän on, ja koska Saksan lainsäädännössä suljetaan pois mahdollisuus antaa lapselle yhdysnimi, joka on muodostettu hänen isänsä ja äitinsä sukunimistä. Leonhard Matthiasin vanhempien muutoksenhaku tähän päätökseen oli tuloksetonta.

8 Lapsen sittemmin eronneilla vanhemmilla ei ollut yhteistä sukunimeä, eivätkä he ole halunneet määrätä lapsen sukunimestä BGB:n 1617 §:n 1 momentin mukaisesti.

9 Standesamt Niebüll saattoi asian käsiteltäväksi Amtsgericht Niebüllissä, jotta BGB:n 1617 §:n 2 ja 3 momentin mukaisesti jommallekummalle vanhemmista siirrettäisiin oikeus määrätä lapsen sukunimestä. Se lykkäsi asian käsittelyä ja esitti EY 234 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-96/04, Standesamt Stadt Niebüll, 27.4.2006 antamassaan tuomiossa (Kok. 2006, s. I-3561), että Amtsgericht Niebüll, jonka käsiteltäväksi asia oli saatettu hakemusasiana, toimi hallintoviranomaisena eikä samalla ratkaissut oikeusriitaa, joten sen ei voitu katsoa toimivan tuomiovallan käyttäjänä. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin totesi, että se ei ollut toimivaltainen vastaamaan esitettyyn kysymykseen.

10 Leonhard Matthiasin vanhemmat pyysivät 30.4.2006 toimivaltaista viranomaista merkitsemään heidän poikansa Niebüllissä ylläpidettyyn perherekisteriin nimellä Grunkin-Paul. Standesamt Niebüll kieltäytyi 4.5.2006 tekemällään päätöksellä

suorittamasta tätä rekisteröintiä sen vuoksi, että se ei ollut Saksan sukunimilainsäädännön mukaan mahdollinen.

11 Kyseisen lapsen vanhemmat saattoivat 6.5.2006 Amtsgericht Flensburgin käsiteltäväksi hakemuksen Standesamt Niebüllin velvoittamiseksi tunnustamaan poikansa sukunimi sellaisena kuin se oli määräytynyt ja rekisteröity Tanskassa ja merkitsemään hänet perherekisteriin nimellä Leonhard Matthias Grunkin-Paul.

12 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin toteaa, että se ei voi velvoittaa Standesamt Niebülliä rekisteröimään nimeä, joka ei ole Saksan lainsäädännön mukaan sallittu, mutta että sillä on epäilyksiä siltä osin, onko yhteisön oikeuden mukaista, että unionin kansalainen on pakotettu siihen, että hänellä on eri jäsenvaltioissa eri sukunimi.

13 Näin ollen Amtsgericht Flensburg päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Voidaanko EGBGB:n 10 §:ään sisältyvää Saksan lainvalintasäännöstä soveltaa, kun otetaan huomioon EY 12 artiklaan sisältyvä syrjintäkielto ja EY 18 artiklassa taattu unionin kansalaisen liikkumisvapaus, siltä osin kuin tässä lainvalintasäännöksessä käytetään nimioikeuden osalta ainoana liittymänä kansalaisuutta?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

14 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa kysymyksellään selvittää, ovatko EY 12 ja EY 18 artikla esteenä sille, että jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset kieltäytyvät tunnustamasta lapsen sukunimeä sellaisena kuin se on määräytynyt ja rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, jossa lapsi on syntynyt ja asunut syntymästään saakka, kun lapsi vanhempiensa tavoin on vain ensiksi mainitun jäsenvaltion kansalainen.

EY:n perustamissopimuksen soveltamisala

15 On todettava ensiksi, että kyseisen lapsen Leonhard Matthiasin tilanne kuuluu EY:n perustamissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan.

16 Vaikka yhteisön oikeuden nykytilassa säännöt, jotka koskevat henkilön sukunimeä, kuuluvatkin jäsenvaltioiden toimivaltaan, niiden on kuitenkin tätä toimivaltaa käyttäessään noudatettava yhteisön oikeutta, jollei kysymyksessä ole jäsenvaltion sisäinen tilanne, joka ei liity millään tavalla yhteisön oikeuteen (ks. asia C-148/02, Garcia Avello, tuomio 2.10.2003, Kok. 2003, s. I-11613, 25 ja 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

17 Yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut, että tällainen liittymä yhteisön oikeuteen on olemassa sellaisten lasten osalta, jotka ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisia ja jotka oleskelevat laillisesti toisen jäsenvaltion alueella (ks. em. asia Garcia Avello, tuomion 27 kohta).

18 Leonhard Matthias voi näin ollen lähtökohtaisesti perustellusti vedota sitä jäsenvaltiota vastaan, jonka kansalainen hän on, EY 12 artiklassa annettuun oikeuteen olla joutumatta kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kohteeksi ja EY 18 artiklassa vahvistettuun oikeuteen vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella.

EY 12 artikla

19 Aluksi on kuitenkin todettava EY 12 artiklan osalta, että kuten kaikki yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneet jäsenvaltiot ja Euroopan yhteisöjen komissio ovat todenneet, kyseinen lapsi Leonhard Matthias ei joudu Saksassa kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kohteeksi.

20 Koska kyseinen lapsi ja hänen vanhempansa ovat vain Saksan kansalaisia ja koska pääasiassa kysymyksessä olevassa Saksan lainvalintasäännössä viitataan sukunimen antamisen osalta Saksan aineelliseen nimilainsäädäntöön, lapsen nimen määräytyminen Saksassa Saksan lainsäädännön mukaisesti ei voi olla kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää.

EY 18 artikla

21 On palautettava mieleen, että kansallinen lainsäädäntö, jolla tietyt oman maan kansalaiset asetetaan huonompaan asemaan pelkästään sen vuoksi, että he ovat käyttäneet vapauttaan liikkua ja oleskella toisessa jäsenvaltiossa, on EY 18 artiklan 1 kohdassa jokaiselle unionin kansalaiselle tunnustettuja vapauksia koskeva rajoitus (ks. asia C-406/04, De Cuyper, tuomio 18.7.2006, Kok. 2006, s. I-6947, 39 kohta ja asia C-499/06, Nerkowska, tuomio 22.5.2008, Kok. 2008, s. I-3993, 32 kohta).

22 Se, että asianomainen on jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän on, pakotettu käyttämään eri nimeä kuin sitä, joka hänelle on jo annettu ja joka on jo rekisteröity jäsenvaltiossa, jossa hän on syntynyt ja jossa hän asuu, voi rajoittaa EY 18 artiklassa vahvistettua oikeutta vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella.

23 On muistettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut sellaisten lasten osalta, jotka ovat kahden jäsenvaltion kansalaisia, että tilanne, jossa on eri sukunimiä, on omiaan aiheuttamaan asianomaisille henkilöille tuntuvaa haittaa sekä työelämässä että yksityiselämässä, esimerkiksi vaikeutena vedota jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia lapset ovat, sellaisten asiakirjojen oikeusvaikutuksiin, jotka on laadittu siinä toisessa jäsenvaltiossa tunnustetulla nimellä, jonka kansalaisia he niin ikään ovat (em. asia Garcia Avello, tuomion 36 kohta).

24 Tällaista tuntuvaa haittaa voi aiheutua samalla tavoin pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa tilanteessa. Tältä osin merkitystä ei nimittäin ole sillä, johtuuko sukunimien

erilaisuus asianomaisten kaksoiskansalaisuudesta vai siitä, että syntymä- ja asuinvaltiossa nimen määräytymisessä liittymänä on asuinpaikka, kun taas jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia viimeksi mainitut ovat, liittymänä on kansalaisuus.

25 Kuten komissio toteaa, monet jokapäiväisen elämän toimet sekä julkisella että yksityisellä tasolla edellyttävät henkilöllisyyden todistamista, mikä tehdään tavallisesti passilla. Koska Leonhard Matthiasilla on vain Saksan kansalaisuus, tämän asiakirjan laatiminen kuuluu yksinomaan Saksan viranomaisten toimivaltaan. Jos nämä viranomaiset kieltäytyvät tunnustamasta sukunimeä sellaisena kuin se on määräytynyt ja rekisteröity Tanskassa, ne myöntävät hänelle passin, jossa on eri nimi kuin se, jonka hän on saanut viimeksi mainitussa jäsenvaltiossa.

26 Näin ollen aina, kun asianomaisen on todistettava henkilöllisyytensä Tanskassa eli jäsenvaltiossa, jossa hän on syntynyt ja asunut syntymästään saakka, on olemassa vaara siitä, että hän joutuu hälventämään henkilöllisyyttään ja väärien tietojen antamista koskevia epäilyjä, jotka johtuvat siitä, että yhtäältä nimi, jota hän on aina jokapäiväisessä elämässään käyttänyt ja joka on merkitty sekä Tanskan viranomaisten rekistereihin että kaikkiin häntä koskeviin Tanskassa laadittuihin virallisiin asiakirjoihin – kuten erityisesti syntymätodistukseen – ja toisaalta hänen saksalaisessa passissaan oleva nimi poikkeavat toisistaan.

27 Lisäksi sellaisten asiakirjojen, esimerkiksi todistusten ja tutkintotodistusten, joissa asianomaisella on eri sukunimi, lukumäärä luultavasti kasvaa vuosien kuluessa, koska lapsella on kiinteä yhteys sekä Tanskaan että Saksaan. Asiakirja-aineistosta näet ilmenee, että vaikka kyseinen lapsi asuu pääasiallisesti äitinsä luona Tanskassa, hän oleskelee säännöllisesti Saksassa isänsä luona, joka on asettunut sinne puolisoiden avioeron jälkeen.

28 Aina kun jossakin konkreettisessa tilanteessa käytetty nimi ei vastaa nimeä, joka esiintyy asiakirjassa, joka esitetään henkilön henkilöllisyyden todistamiseksi esimerkiksi joko jonkin suorituksen tai oikeuden saamiseksi tai kokeiden suorittamisen taikka pätevyyden saamisen osoittamiseksi, tai kun nimet eivät kahdessa yhtäaikaisesti esitetyssä asiakirjassa ole samat, tällainen sukunimien erilaisuus voi synnyttää epäilyjä henkilön henkilöllisyydestä sekä esitettyjen asiakirjojen aitoudesta tai niihin sisältyvien tietojen todenperäisyydestä.

29 Tällainen vapaan liikkuvuuden este, sellaisena kuin se ilmenee tämän tuomion 23–28 kohdassa kuvatuista vakavista haitoista, voi olla perusteltu vain, jos se perustuu objektiivisiin syihin ja on oikeassa suhteessa hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään nähden (ks. vastaavasti asia C-318/05, komissio v. Saksa, tuomio 11.9.2007, Kok. 2007, s. I-6957, 133 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

30 Perustellakseen sitä, että sukunimen määräytymisen kannalta yksinomainen liittymä on kansalaisuus, Saksan hallitus ja eräät muut yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneet hallitukset toteavat erityisesti, että tämä liittymä on objektiivinen kriteeri, joka sallii henkilön nimen määräytymisen varmalla ja johdonmukaisella tavalla, sisaruksille yhtenäisen nimen takaamisen ja suvun välisten suhteiden ylläpitämisen. Tällä kriteerillä pyritään lisäksi siihen, että kaikkia, joilla on tietty kansalaisuus, kohdellaan samalla tavalla, ja sen takaamiseen, että henkilöiden, joilla on sama kansalaisuus, nimi määräytyy samalla tavalla.

31 Olivatpa sen tueksi, että henkilön nimen määräytymisen kannalta liittymänä on viimeksi mainitun kansalaisuus, esitetyt perusteet sellaisenaan miten hyväksyttäviä hyvänsä, millekään niistä ei voida antaa sellaista merkitystä, että sen perusteella pääasian kaltaisissa olosuhteissa jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset olisivat oikeutettuja kieltäytymään tunnustamasta lapsen sukunimeä sellaisena kuin se on jo määräytynyt ja rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, jossa tämä lapsi on syntynyt ja asunut syntymästään saakka.

32 Siltä osin kuin kansalaisuuteen perustuvalla liittymällä pyritään takaamaan henkilön nimen määräytyminen johdonmukaisesti ja vakiintuneesti, on todettava, kuten komissio on huomauttanut, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisissa olosuhteissa tämä liittymä saa aikaan päinvastaisen tuloksen kuin mihin on pyritty. Aina kun lapsi ylittää Tanskan ja Saksan välisen rajan, hänellä on eri nimi.

33 Siltä osin kuin kysymys on tavoitteesta taata sisaruksille yhtenäinen nimi, on riittävää todeta, että pääasiassa tämä ongelma ei tule esille.

34 On lisäksi syytä todeta, että Saksan kansainvälisessä yksityisoikeudessa kansalaisuus liittymänä henkilön sukunimen määräytymiseksi ei ole poikkeukseton. On kiistatonta, että lapsen nimen määräytymistä koskevat Saksan lainvalintasäännöt mahdollistavat liittymän lapsen jommankumman vanhemman vakituiseen asuinpaikkaan, jos se on Saksassa. Jos näin ollen lapsi ei ole Saksan kansalainen, kuten eivät hänen vanhempansakaan, hän voi kuitenkin saada Saksassa Saksan lainsäädännön mukaisesti muodostetun sukunimen, jos jommallakummalla hänen vanhemmistaan on siellä vakituinen asuinpaikka. Tilanteeseen, jossa Leonhard Matthias on, verrattavissa oleva tilanne voisi siis syntyä myös Saksassa.

35 Saksan hallitus toteaa vielä, että kansallisen lainsäädännön mukaan ei käytännön syistä ole mahdollista antaa sukunimeksi yhdysnimeä. Nimien pituutta on voitava rajoittaa. Saksan lainsäätäjä on antanut säännöksiä, jotta seuraavan sukupolven ei olisi pakko luopua osasta sukunimeä. Jos yhdysnimet sallittaisiin, seuraava sukupolvi menettäisi edellisen saaman vapauden. Sillä ei olisi enää käytettävissään samoja yhdistelyn mahdollisuuksia kuin edellisellä sukupolvella.

36 Tällaiset hallinnon helpottamista koskevat seikat eivät kuitenkaan voi riittää perusteeksi tämän tuomion 22–28 kohdassa todetulle vapaan liikkuvuuden esteelle.

37 Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä lisäksi ilmenee, Saksan lainsäädännössä ei suljeta kokonaan pois mahdollisuutta antaa yhdysnimeä lapselle, joka on Saksan kansalainen. Kuten Saksan hallitus vahvisti istunnossa, on niin, että jos jompikumpi vanhemmista on jonkin toisen valtion kansalainen, vanhemmat voivat päättää muodostaa lapsen sukunimen tämän valtion lainsäädännön mukaisesti.

38 On lisäksi todettava, että yhteisöjen tuomioistuimessa ei ole vedottu mihinkään sellaiseen erityiseen syyhyn, joka voisi ehkä olla esteenä Leonhard Matthiasin sukunimen tunnustamiselle sellaisena kuin se on määräytynyt ja rekisteröity Tanskassa – kuten siihen, että tämä nimi olisi Saksassa oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

39 Edellä esitetty huomioon ottaen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että EY 18 artikla on pääasian kaltaisissa olosuhteissa esteenä sille, että jäsenvaltion viranomaiset kansallista lainsäädäntöä soveltaen kieltäytyvät tunnustamasta lapsen sukunimeä sellaisena kuin se on määräytynyt ja rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, jossa tämä lapsi on syntynyt ja asunut syntymästään saakka, kun lapsi vanhempiensa tavoin on vain ensiksi mainitun jäsenvaltion kansalainen.

Oikeudenkäyntikulut

40 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

EY 18 artikla on pääasian kaltaisissa olosuhteissa esteenä sille, että jäsenvaltion viranomaiset kansallista lainsäädäntöä soveltaen kieltäytyvät tunnustamasta lapsen sukunimeä sellaisena kuin se on määräytynyt ja rekisteröity toisessa jäsenvaltiossa, jossa tämä lapsi on syntynyt ja asunut syntymästään saakka, kun lapsi vanhempiensa tavoin on vain ensiksi mainitun jäsenvaltion kansalainen.

Allekirjoitukset